

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN ĐỨC CƯỜNG

KHAI THÁC MỘT SỐ YẾU TỐ
CỦA PHÉP BIỆN CHỨNG DUY VẬT TRONG
DẠY HỌC HÌNH HỌC LỚP 9 GÓP PHẦN BỒI DƯỠNG
THẾ GIỚI QUAN KHOA HỌC CHO HỌC SINH

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN ĐỨC CƯỜNG

**KHAI THÁC MỘT SỐ YẾU TỐ
CỦA PHÉP BIỆN CHỨNG DUY VẬT TRONG
DẠY HỌC HÌNH HỌC LỚP 9 GÓP PHẦN BỒI DƯỠNG
THẾ GIỚI QUAN KHOA HỌC CHO HỌC SINH**

Chuyên ngành: Lý luận và Phương pháp dạy bộ môn Toán

Mã số: 60.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: TS. Bùi Thị Hạnh Lâm

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan rằng nội dung trình bày trong luận văn này là trung thực và không trùng lặp với các đề tài khác đã công bố ở Việt Nam. Tôi cũng xin cam đoan rằng mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận văn này đã được cảm ơn và các thông tin trích dẫn trong luận văn đã được chỉ rõ nguồn gốc.

Thái Nguyên, 16 tháng 4 năm 2017

Tác giả Luận văn

Trần Đức Cường

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến TS. Bùi Thị Hạnh Lâm, người thầy đã tận tình hướng dẫn em trong suốt quá trình làm luận văn.

Em xin trân trọng cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Toán, Khoa Sau Đại học, Phòng Đào tạo trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi cho em trong suốt quá trình học tập và làm luận văn.

Xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, các giáo viên tổ Toán, học sinh khối 9, trường THCS Hoa Hồng Bạch huyện Đông Hưng, tỉnh Thái Bình đã giúp đỡ, tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong suốt quá trình thực nghiệm.

Dù đã rất cố gắng nhưng luận văn cũng không tránh khỏi những khiếm khuyết, tác giả mong nhận được sự góp ý của các thầy, cô giáo và các bạn.

Tác giả Luận văn

Trần Đức Cường

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu	3
3. Giả thuyết khoa học	3
4. Giới hạn phạm vi nghiên cứu	3
5. Nhiệm vụ nghiên cứu	3
6. Đối tượng nghiên cứu, khách thể nghiên cứu.....	3
7. Phương pháp nghiên cứu	3
8. Cấu trúc của luận văn	4
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN	5
1.1. Một số vấn đề về cặp phạm trù trong triết học DVBC.....	5
1.1.1. Định nghĩa về phạm trù và phạm trù triết học.....	5
1.1.2. Bản chất của phạm trù	6
1.1.3. Một số cặp phạm trù cơ bản của triết học DVBC	7
1.2. Khái quát về TGQKH.....	24
1.2.1. Khái quát về thế giới quan.....	24
1.2.2. TGQKH	25
1.3. Khái quát về mục tiêu của môn Toán ở trường phổ thông.....	27
1.3.1. Trang bị tri thức, kỹ năng vận dụng toán học	27
1.3.2. Phát triển năng lực trí tuệ	28
1.3.3. Giáo dục chính trị tư tưởng phẩm chất và phong cách lao động khoa học....	28
1.4. Đặc điểm nhận thức của HS THCS	29
1.4.1. Vài nét về đặc điểm sinh lý lứa tuổi THCS.....	29
1.4.2. Đặc điểm hoạt động học tập của HS THCS	29

1.4.3. Sự phát triển trí tuệ của HS THCS	30
1.5. Thực trạng việc bồi dưỡng TGQKH cho HS lớp 9 thông qua dạy Hình học...	31
1.5.1. Khảo sát thực trạng	31
1.5.2. Kết quả.....	32
1.6. Kết luận chương 1.....	37
Chương 2. MỘT SỐ BIỆN PHÁP SỰ PHẠM BỒI DƯỠNG THỂ GIỚI QUAN KHOA HỌC CHO HỌC SINH THÔNG QUA KHAI THÁC CẤP PHẠM TRÙ TRIẾT HỌC DUY VẬT BIỆN CHỨNG TRONG DẠY HỌC HÌNH HỌC LỚP 9	39
2.1. Khai thác, mở rộng, khắc sâu, bồi dưỡng tri thức toán học cho HS	39
2.2. Bồi dưỡng một số thao tác tư duy cơ bản, kỹ năng suy luận lôgic cho HS.....	54
2.3. Giúp HS biết giải một số bài toán khó qua phép quy lạ về quen; rèn luyện khả năng đánh giá; cung cấp lịch sử hình thành một số kiến thức trong một số điều kiện, bối cảnh cụ thể	64
2.4. Rèn luyện khả năng hoạt động thực tiễn cho HS.....	77
2.5. Kết luận chương 2.....	87
Chương 3. THỰC NGHIỆM SỰ PHẠM.....	88
3.1. Mục đích thực nghiệm.....	88
3.2. Nội dung thực nghiệm	88
3.3. Đối tượng thực nghiệm.....	88
3.4. Tổ chức thực nghiệm	89
3.5. Kết quả thực nghiệm.....	91
3.5.1. Đánh giá định lượng	91
3.5.2. Đánh giá định tính	93
3.6. Kết luận chương 3.....	94
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	95
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	96
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

Viết tắt	Viết đầy đủ
DVBC	: Duy vật biện chứng
GV	: Giáo viên
HS	: Học sinh
TGKQ	: Thế giới khách quan
THCS	: Trung học cơ sở
XHCN	: Xã hội chủ nghĩa
TGQKH	Thế giới quan khoa học

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Đảng và Nhà nước ta luôn nhận thức rõ vai trò quan trọng của Giáo dục và Đào tạo đối với sự nghiệp cách mạng của dân tộc nói chung, sự phát triển Kinh tế - Xã hội, quốc phòng an ninh của đất nước nói riêng. Trải qua quá trình lịch sử lãnh đạo đất nước, Đảng, Nhà nước luôn có những quan điểm, chủ trương cụ thể toàn diện, phù hợp với thực trạng và yêu cầu nhiệm vụ phát triển đất nước ở từng giai đoạn, tuy nhiên quan điểm xuyên suốt đối với Giáo dục - Đào tạo là phát triển toàn diện con người Việt Nam về tri thức, đạo đức, sức khỏe, thẩm mỹ, chính trị tư tưởng đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ xây dựng và bảo vệ tổ quốc Việt Nam Xã hội chủ nghĩa. Quán triệt sự lãnh đạo của Đảng và Nhà nước, ngành GD&ĐT luôn cụ thể hóa vào từng nội dung, lĩnh vực, từng môn học, hoạt động giáo dục đào tạo ở từng bậc học để đảm bảo mục tiêu, đúng quan điểm lãnh đạo của Đảng và Nhà nước.

Đối với môn Toán ở bậc học phổ thông, mục tiêu khái quát môn học là: Trang bị tri thức, kỹ năng toán học và kỹ năng vận dụng toán học; Phát triển năng lực trí tuệ; Giáo dục chính trị tư tưởng phẩm chất và phong cách lao động khoa học; Tạo cơ sở để HS tiếp tục học tập hoặc đi vào cuộc sống lao động. Trong mục tiêu về giáo dục chính trị tư tưởng có mục tiêu về Bồi dưỡng TGQKH (thế giới quan DVBC).

Bồi dưỡng thế giới quan DVBC cho HS lớp 9 là rất cần thiết bởi:

Xét về thực hiện mục tiêu giáo dục: Việc giáo dục TGQKH cho HS là một trong những mục tiêu của dạy học môn Toán trong trường phổ thông, tuy nhiên ở mỗi lớp học, cấp học theo đặc điểm phát triển nhận thức, tâm sinh lý của từng độ tuổi mà có yêu cầu cao, thấp và sự tường minh ở mức độ khác nhau.

Xét về khả năng và đặc điểm nhận thức: Đối với HS lớp 9 cuối cấp THCS (15-16 tuổi) là giai đoạn phát triển mạnh mẽ về thể chất và nhận thức, khao khát tìm hiểu những cái mới và thích độc lập hành động để thể hiện cái tôi (*thế giới quan cá nhân*) trước tập thể. Vì vậy có thể nói đây là giai đoạn thích hợp nhất để bắt đầu tăng cường bồi dưỡng TGQKH cho các em.

Về yêu cầu đào tạo nguồn nhân lực tương lai để xây dựng và bảo vệ tổ quốc Việt Nam XHCN: Thế hệ HS cuối cấp THCS bắt đầu bước vào tuổi thanh niên, đây là lực lượng rất quan trọng đối với sự nghiệp cách mạng của dân tộc, là nguồn lực, là chủ thể tương lai gần của đất nước, của dân tộc. Bồi dưỡng TGQKH để đảm bảo từng bước biến những tri thức khoa học mà người học tiếp thu được thành giá trị niềm tin, lý tưởng, lập trường khoa học, cách mạng hình thành những phẩm chất chính trị, đạo đức, phương pháp tu dưỡng rèn luyện, hình thành quan điểm sống, học tập, lao động, chiến đấu của HS trong tương lai đáp ứng yêu cầu sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, xây dựng và bảo vệ tổ quốc Việt Nam XHCN.

Hơn nữa, hiện nay toàn ngành giáo dục và đào tạo đang tích cực thực hiện Nghị quyết Hội nghị lần thứ 8 BCH trung ương khóa XI về Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, với mục tiêu phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực người học đáp ứng yêu cầu nguồn nhân lực phục vụ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước thì việc bồi dưỡng TGQKH cho HS thông qua các môn học tiếp tục đặt ra những yêu cầu cao hơn, cụ thể hơn. Tuy nhiên, trong thực tiễn dạy học môn Toán ở trường THCS đa số GV chưa quan tâm đúng mức tới việc bồi dưỡng TGQKH cho HS; nhận thức, kỹ năng của GV về bồi dưỡng TGQKH cho HS thông qua dạy học toán còn rất hạn chế.

Từ những lí do trên đề tài được lựa chọn là: "***Khai thác một số yếu tố của phép biện chứng duy vật trong dạy học hình học 9 góp phần bồi dưỡng TGQKH cho HS***".

2. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở nghiên cứu về các cặp phạm trù của phép biện chứng duy vật, về nội dung Hình học lớp 9, đề xuất một số biện pháp sư phạm nhằm bồi dưỡng TGQKH cho HS THCS thông qua dạy Hình học lớp 9.

3. Giả thuyết khoa học

Nếu đề xuất được một số biện pháp sư phạm và tổ chức dạy học một cách hợp lí thì có thể hình thành và phát triển TGQKH cho HS, góp phần thực hiện mục tiêu dạy học môn Toán ở trường phổ thông.

4. Giới hạn phạm vi nghiên cứu

Trong khuôn khổ của luận văn này chúng tôi chỉ tập trung vào bồi dưỡng cho HS TGQKH thông qua việc giúp cho HS thấy được mối liên hệ giữa 4 cặp phạm trù (Cái chung - Cái riêng; Nguyên nhân - Kết quả; Nội dung - Hình thức; Bản chất - Hiện tượng) thông qua dạy học hình học lớp 9.

5. Nhiệm vụ nghiên cứu

5.1. Nghiên cứu về các yếu tố của các cặp phạm trù cơ bản trong triết học DVBC, TGQKH, đặc điểm nhận thức của học sinh THCS.

5.2. Nghiên cứu thực trạng dạy học Hình học và bồi dưỡng TGQKH cho HS ở trường THCS.

5.3. Đề xuất một số biện pháp sư phạm để bồi dưỡng TGQKH cho HS.

5.4. Tổ chức dạy thực nghiệm để kiểm nghiệm tính khả thi của các biện pháp đề ra.

6. Đối tượng nghiên cứu, khách thể nghiên cứu

6.1. Đối tượng nghiên cứu: Cách thức khai thác một số cặp phạm trù nhằm bồi dưỡng TGQKH cho HS THCS thông qua dạy Hình học lớp 9.

6.2. Khách thể nghiên cứu: Quá trình dạy học môn Toán ở trường THCS.

7. Phương pháp nghiên cứu

7.1. Phương pháp nghiên cứu lý luận

Nghiên cứu, phân tích và tổng hợp các tài liệu về giáo dục học, sách giáo khoa, sách bài tập, các tạp chí, sách, báo, đặc san tham khảo có liên quan tới các yếu tố của phép biện chứng duy vật, lí luận dạy học môn Toán, về nội dung Hình học lớp 9.